

Diana a végzet istennője?

Egy fatális vadászbaleset a XVIII. században

MOTTO: „Manapság is sok vadászbaleset okozója a zabolátlan vadászszeszvedély, no meg a puskás és az áldozat közös gondatlansága.”

A sükösi Szent Anna-kápolna legendája

Inspektor uram, az érseki uradalom jószágigazgatója az ámbitus árnyékában pipázgatott, amikor Gergely tekintetes úr, az érseki uradalom halászatról és ártéri erdségeiről nevezetes Duna melléki pusztájának tisztartója belovagolt az inspektorátus udvarába.

– *Tán parádéra készül tisztartó úr ökelme?* – mormolta a bajusza alatt a nagy hatalmú férfiú. – *Ezt a méncsikót esztendeje iskolázza, ma pedig már tánclépésben üget, akár a bécsi spanyol lovarda szürkéi. Ez a rátarti fickó úgy ül a nyergében, mint egy hadvezér, pedig csak hadnagyocská volt egy itáliai huszáregimentben!...*

A tisztartó egyenes derékkel, de illo reverenciával állt főnöke elé. Kezét katonás tisztelgő mozdulattal emelte homlokához.

– Inspektor uram!
– Mi járatban, barátocskám?
– Inspektor uram említette, kijönne vadászni. Most tessék jönni, mert a nyári áradás levonultával végre járható az erdő, őz pedig bőven mutatkozik.

Az invitálást elfogadva, inspektor úr néhány nappal később – esztendőben egyszer-kétszer amúgy is minden tisztartóságot meg kell vizitálnia – felkekedett, és hajdúitól kísérve begördült Gergely úr petúniaillatú udvarába.

A tisztartó mosolygós arccal tessékelt be a házba, ahol a tisztartóné (még mindig szemrevaló asszonyság) és tizenhárom éves Anna leányuk már terített asztallal várta.

Inspektor úr kegyes hangulatban volt, mondott valami bókot a ház asszonyának, majd megcsippentette a leányka arcát. Megakadt a szeme a leány dús, vörösbarna haján.

– Szép kisasszony leszel, szentem!
– Szép, szép, de eleven, mint egy fiúgyerek. Akár az apja, bolondul a vadászatért.

Asztalhoz ültek. Persze bevezetésképpen nem maradhatott el a nyelet snapsz sem, de előbb inspektor uram elmormolta az obligát asztali áldást.

Hízott kappan, kemencében ropogásra sült fűrjecske. Ezen a vidéken a harcsa, kecsge is kedvenc étel, majd ilyen-olyan pompás rétes, illatos-zamatos gyümölcs és a többi csemegé – még az érsek úr ömencéje asztalá-

nak is díszére vált volna –, aközben az uradalom dolgairól szót sem ejtettek. A számtisztet nem ültették asztalhoz, nehogy az a stréber írnök a gazdálkodás kalkulusaival rongálja inspektor uram asztali örömeit.

Aztán egy-két pohár bor, pipa, ejtőzész.

Az inspektor, korosodó száraz agglegény, elnyújtózva, lehunytt pillái mögött alig titkolt irigységgel gondolt tisztartója szép családjára, s hogy milyen csinos mellékjövédelmet húz a halászatból, ebből-abból. Árendás legelőin ezernyi birkája hízik, szántóin is annyi gabonája terem, hogy a fiatal királynő hadba vonul seregeinek kocsierek-számra ajánlhassa fel terményét. A királyi elismerés nem is maradt el. Éppen öt éve annak, hogy öfelsége a tisztartó régi, mára már kissé elfénytelenedett nemességét új címeradománnyal erősítette meg. Lám, a tisztartó most is viseli azt a címeres pecsétgyűrűt!

– *Persze, akármilyen szerencsés flótás ez a tisztartó, mégiscsak én vagyok a principális, s most ezzel a lakomával is az én kedvemet keresi* – zárta le gondolatát az inspektor, és hogy ő mondja ki az utolsó szót, kiadta a direktívát: ki ki nyugovóra!

De Gergely úr még megkérdezte principálisát: puská, lőpor, fojtás, ólom rendben van-e? Inspektor úr maga tölte-e puskáját, vagy rendelje ki töltőtőnek a Bandi ispánt, aki obsitos huszár léteré kitanulta a fegyverforgatás csínját-bínját?

– Nem kell huszár! Magam is értek hozzá!

Másnap jókor reggel, a kötelező *papramorgó* és *fölöstök* után kigördült a két fogat. Ezúttal Gergely úr sem szállt nyeregbe. Elöl a principális két hajdújával, mögötte Gergely úr és leánykaja. A kislány boldogan trónolt a kocsi mellett a bakon, mert apja – igaz, csak az inspektor úr közbenjárására – végül mégis megengedte, hogy kijöjjön az erdőbe, de a kocsihoz szigorúan meghagyta: amíg az urak vadászna, vigyázzon a gyermekre. Még a bakról sem szállhat le!

Az urak beballagtak az erdőbe, egyikük az egyik tisztás szélére, másikuk a másikra.

Telt-múlt az idő, de vad még nem került puska elé.

Az inspektor – afféle vasármapi vadász – kezdte elunni a dolgot. Minél hosszabbnak tűnt a várakozás, annál gyakrabban jutott eszébe: a tisztartó bezzeg sohasem megy haza üres tarisznyával. Persze ismeri az erdőt, mint a tenyerét, tetejében még fenemód jól is ló azzal a talján Lazaro-Lazarino flintával – még huszárkorában bagóért vette egy kaftános kalmártól Majlandban –, s amilyen szemfüles, biztos ő maga állt az ígéreatesebb helyre. No, majd túljárok az eszén, utóvégre előljárója vagyok! Odaosonok, és meglovom magam azt az őzet.

Közben a kocsi elszunyókált a bakon, és észre sem vette, hogy Anna kisasszony egy óvatlan pillanatban lecsúszott mellőle meglesni apácska vadászatt. Ismerte az erdőt, tudta, hogy honnan láthatná meg apját. Lekuporodott és figyelt.

Az inspektor ekkortájt ért Gergely úr leshelyének közelébe. A kislány meghallotta az inspektor lépteit. Kíváncsian kukkantott ki retekéből. A hirtelen mozdulattól dús vörös haja meglöbent. A rozsdaszín villanást egyszerre pillantotta meg mindkét puskás, és egyszerre dördült mindkét puská.

– Most az egyszer lepipáltam ezt a kackiás katonát – dörmögte magában a főnök úr.

Egyszerre indult mindkét vadász a lőtt vadat felvenni. Egyszerre értek oda, ám a föld is majdnem megnyílt alattuk az eléjük táruló látványtól! Anna kisasszony feküdt vérbe fagyva az avaron. Mindkét puskás vétkesnek érezte magát, de a mardosó önvád nem keltette életre a leánykát.

Az inspektor, mintha sátn sarkanthyúzza volna, mindent odahagyva elviharzott, a szerencsétlen atya pedig ott maradt a maga önmarcangoló keserűségével.

Gergely úr a tragédia után valósgos alvajáró lett. Ilyen állapotban látta a főispáni vizsgálat, amely nem mondta bűnösnek. Nem tudni, hogy a felmentő szentencia összefüggésbe hozható-e atyai pártfogójának, hajdani ezredgazdájának a palatinushoz fűződő nexusával. (Ámbár a nádornak, aki maga is vitéz huszár volt egykoron, akkoriban már csak országos ügyekre volt gondja!)

Főispán ide, ezredgazda oda, palatinus amoda, de Gergely úr mély gyászában maga sem tudta: eleven-e vagy holt. Egyszer álmában megjelent Szent Anna, és szelid, vigasztaló hangon megszólítja: építs egy kápolnát leányod sírja fölé, és szenteld tiszteletre!

A szerencsétlen apa így is tett, engeszteléseképpen megépítette a kápolnát.*

P. S. Ezt a Sükösd határában, 1747-ben esett tragikus történetet – amelyben Diana olykor végzetes varázshatalmának megnyilvánulását vélem felfedezni – sok nemzedéken át, szájhagyományként őrizte meg a környék lakossága. A nép ajkán fennmaradt történetet több néprajzkutató is feljegyezte, pl. Bálint Sándor: *Ünnepi kalendárium* (Mandala Kiadó, Szeged, 1998.) c. könyvében, eként: Pocskay Gergely *Érseki Uradalmi főtiszt vendégeivel vadászni ment Sükösd határába, „ahol akkoriban még hatalmas vízmelléki erdség volt. Anna nevű kislányát is magával vitte, és a kocsi-ra bízta. A gyermek elkóborolt, és egy bokor alá bújott. Az apa – vagy tán az illusztris vendég – azt hitte, hogy vad mozog alatta, odalőtt. A lövés a kislányt érte, azonnal meghalt. A kétségbeesett apát ál-mában Szent Anna vigasztalta, és felszólította, hogy a szomorú helyen az ő tiszteletére kápolnát építsen.”*

A kápolna bejárata felett elhelyezett címet 1742-ben, a Mária Terézia által adományozott armális által nyerte el az építtető Pocskay Gergely.

Ha nem viselném magam is pecsétgyűrűt ezt a címet, ma már aligha ismerném fel.

P. T.

* Az *ősükösi műemléki védelem alatt álló Szent Anna-kápolna ma ismert búcsújáró hely.*

270 évvel később

Magam is Diana kegyeit keresve éltem-élem vadászéletemet.

A családom már elszármazott Sükösdről, de a vadászlelkem mélyén mindig ott motoszkált az a gondolat, hogy milyen felemelő érzés lenne egyszer ott vadásznom, ahol egykoron Pocskay felmenőim a vadászat, halászat és az erdszetet szolgálatában éltek le életüket.

No persze: az ő életük – tavalyi hó.

Az idő felettem is eljár: 75. életévembe, egyúttal az 50. házassági évfordulómnak esztendejébe léptem. Mi lehetne a magamfajta öreg jáger számá-ra valóban szívmengető aranylakodalmi ajándék? Hát egy böggő bika elejtése felmenőim egykori pátriájában!

Feleségem, Éva – fél évszázados „férfi érdemeimre” való tekintettel – hamar ráállt a gondolatra. Tudta jól, mit jelenthetne nekem ez a „jubileumi” vadászat. Egyébként is szereti az erdőt, megannyi lábodi böggösen távcsövezett már mellettem, gyönyörködve egy-egy pompás csapatbikában, de évtizedeken át a (hajdani) pilisi szalonkázásokkor is lelkes, puska nélküli társam volt (olyannyira, hogy a szalonkadulém egyik madarát nagy boldogon éppen ő kapta fel!).

Némi levelezés után végre biztató választ kaptam a sükösi vadászmentől: a kiváló gímállományukra, 10 kiló feletti agancssúlyú bikára (vagy akár *felső korlát nélküli* bikára) ugyan bőven kapnak vendéget, de kivételesen – családi vonatkozásaimra tekintettel – fogadnak, bár magam csupán egy 6 és fél-7 kilós bika elejtését terveztem.

Mondanom sem kell, kalapáló szívvel tettem meg a Budapestről Sükösdre vezető utat. (Itt szürom közbe: Sükösdön – felmenőim „óházájában” nem csak kiváló gímállományt, ráadásul igazán remek embereket találtam!)

A vadászment rokonszenves fiatalember, de azért a szeme sarkából méregetett: miféle vadászember lehet az öregúr? Gyors ismerkedés után egy ígéreates magasleshez igyekeztünk. Ott már mutatkozott korábban egy elképzelésemből illő bika. Ám a magasles megmászhatatlan, törött létrával fogadott (talán állítólagos patrónánk, Dianá rendezte így), tehát a „B” terv következik. Másik területre szre kell átsietnünk; ott is jó böggés van, de nincs magasles.

Még ki sem szálltunk a vadászment terepjárójából, amikor – nem is egy irányból – életerős böggést hallhattunk. Az előttünk elterülő mintegy 350 méter széles és jó kilométer hosszú, fedetlen területen – egymástól tisztas távolságot tartva – nyögtek, hörögtek,

bömböltek a bikák. A lábodi böggés megfigyelése (no meg a Szerderjei-féle „*Der Hirsch – Geheimnis des Weltrekordes*” rongyosra lapozgatása!) során kialakult „szemmértékem” csakhamar elárulta, hogy ezek között bizony nem akad hét kilón aluli agancsú bika. Mindjárt érzékeltem, hogy itt nem a *kapitális bikát*, hanem egy *hét kiló alattit* nehéz felkutatni, ugyanis még szabad szemmel is láttam: néhány száz méterre egy tíz kiló feletti agancsú, tehenet terelgető csapatbika *mellékbikája* is bőven erősebb lehet 8 kilónál. Ettől kissé lehűlt a felfokozott izgalmam. Ekkor a vadászment (Kollár Csaba, vérbeli vadászember; minden vadászatán fogadja kegyeibe Diana!) mondja: az erdő takarásában megszólalt még egy bika. Elszaladok megnézni, hátha nekünk való.

Kisvártatva futva jön vissza: nagyon jó bika, de egy kicsit nagyobb, mint amire én pályázom. – Mennyivel? – legalább nyolc és fél kiló. – Akkor le kell mondanom róla! – *Pedig ez életed bikája lehetne!* – mondja Csaba. Feleségem, Éva: lödd meg, Apa! – Emlékszel az árjegyzékre? – kérdem. – Emlékszem. Lödd meg!

No, akkor szedjük a lábunk! Nehogy a tehének bevigyék a takarásba a bikánkat. Csak most észleltem, hogy az erdő által körülölelt terület, fedetlen terület. Lakot formál, és ennek a körülbelül 350x400 méteres, rövidebb ágában böggött a „mi bikánk”. Nejemet várakozásra kárthatva, az erdő takarásában, néhány méterre az erdő széléől loholtunk előre, hogy lőtávolba kerüljünk. Már majdnem jó helyre értünk, amikor egyszerre megindultak a bikánk tehenei, és a saroknak irányozva eltűntek a sűrűben, a bikánk pedig utánuk. – Eltűnt – mondom lemondóan. – Várjunk csak, hamarosan visszajön a bika – mondja Csaba.

Úgy is lett – ismeri a bikák „termesztrajzát”, gondoltam. A lőbotot felállítottam, és egy vasos fa derekának takarásában, feltámasztott puskával vártam.

Tényleg nem telt el sok idő, a bika megjelent az erdő szélén. Egyet-kettőt böggött, és a kiváltás átlós irányában, haladós trappban ügetett vissza az imént odahagyott „placcot” visszafoglalni. A szálkereszt azonmód megtalálta a bika lapockáját, de még nem lőhettem, mert a bika most már egy helyben izgett-mozgott, forgolódott, ráadásul a „képbe belógó” lombos ág kitakarta a bika elejének éppen azt a részét, ahová a golyót kell küldenem. Az igaz vadász – idézi fel Széchenyi Zsigmond – „*tiszta golyót lő*”, tehát nem kapkodni, kivárni a tiszta lövés esélyét! Bízom Csaba értékítéletében,

ámbar a céltávcsőben magam is látam a robusztus testet, a vastag nyakat, a vasos rózsákat, a hegyesre fent ágvégeket, ezért csak arra kellett várnom, hogy a bika váll-lapja elváljon a céltávcső látóterébe belógó lombtól. Végre tisztán látom! Az orra jobb felé mutat. Lehet vagy 150–160 méterre. Durr! Erőteljes, *tompa, dübbenő becsapódás*. A bikám kissé megemelte a vállát, és a következő pillanatban orra bukott, majd porfelhőt kavarva meghemperedett.

De jaj nekem! Rövidesen feltápázkodott, és némi imbolygás után megindult a korábbi oda-vissza váltás csapáján, de a jobb oldali lapockája mint ha megbénult volna, és mellső lába vállból kalimpált. Alattam kis híján megnyílt a föld.

– Csaba, ismételj, lőj, mert elveszítjük!

Nem lőttem, mert *akkor még* nagyon hittem a találatban. Aztán elfogott a kétség: Uramatyám, ekkorát tévedtem? Én ezt tipikus szívlovésnek gondoltam.

– Láblövés – mondta Csaba –, láttad, hogy kalimpált a lába?

Vendégvadász nem vitatkozom profikkal! De azért bárhogy igyekeztem felidézni a történeteket: nem csonttalálat éles csattanását hallottam, de nem is a „gyomrozás” jellegzetes bufafanó hangját, hanem olyan becsapódási hangot hallottam, mint amikor a dömpergumira vasdoronggal ráver egy nagyot egy erejét fitogtató fenygyerek. No meg az orra bukás...

A rálövés helyén: semmi! Az elugrás helyén egy árva szál vágott szórt egy tűhegnyű vércseppet sem, csak összeviszta tiport szérűt találtunk. A visszaváltásnak az erdőig vezető, jó 160 méteres nyomvonalán semmi, semmi! – Vérebet kell hoznunk – közli Csaba. Én pedig elsüllyedek szegye-nemben. Csak megpiszkolnom sikerült „életem bikáját”. Leverten, egyre növekvő keserűséggel botorkáltam a csapán. A következő pillanatban – 2-3 lépésre az erdő széléől – a porban egy cí-

gánymeggy nagyságú *lilásfekete vérgyöngy!* – Vénás vér – gondoltam. Hurrá! Aztán még egy, majd kenés – és néhány lépésre egy csipkebokorból felfel meredező, négyes koronával ékesített agancsszár!

Csaba megkönnyebbülve mondja: igazad volt, szívlovés. (A .30-06-os 11,7 g-os Sako Super hammerhead lövedék az átelles oldalon, az irhában akadt el.)

A töret átadása, boldog ölekezés és hátra veretesítés után Csaba elment fuvarért. Közben Éva is utolért minket. Szívtuk magunkba a böggő bika jól ismert, átható illatát. Tapogattuk, méricskeltük az agancsot, immáron *trófeát*. Közben ránk sötétedett, de még ez is csak emelte az élmény nagyszerűségét. Brunfittatú vadászmenyor-szágban voltunk!

Másnap Csaba vitt a terítékhez. Viselkedése, somolygása érzékeltette, hogy még valami meglepetés vár ránk. Némi autózás után megérkeztünk az Ösükösd határában álló Szent Anna kápolnához, amelyet 1747-ben Pocskay Gergely (hét nemzedékel előtem járó felmenőm) egy tragikus vadászbaleset emlékére építtetett.

De azért bárhogy igyekeztem felidézni a történeteket: nem csonttalálat éles csattanását hallottam, de nem is a „gyomrozás” jellegzetes bufafanó hangját, hanem olyan becsapódási hangot hallottam, mint amikor a dömpergumira vasdoronggal ráver egy nagyot egy erejét fitogtató fenygyerek. No meg az orra bukás...

A rálövés helyén: semmi! Az elugrás helyén egy árva szál vágott szórt egy tűhegnyű vércseppet sem, csak összeviszta tiport szérűt találtunk. A visszaváltásnak az erdőig vezető, jó 160 méteres nyomvonalán semmi, semmi! – Vérebet kell hoznunk – közli Csaba. Én pedig elsüllyedek szegye-nemben. Csak megpiszkolnom sikerült „életem bikáját”. Leverten, egyre növekvő keserűséggel botorkáltam a csapán. A következő pillanatban – 2-3 lépésre az erdő széléől – a porban egy cí-

Dr. Pocskay Tamás

